

בכפר סמוע זוכרים היטב את העבר — אבל מעדיפים לדבר על העתיד

שעון. הפלגנו בשיחה שארכה למעלה מחמש שעות.

★ ★ ★ כמה תושבים בישראל

הם ידעו שקיים בישראל מקום ששמו רחובות. שמעו שיש שם מכון מדעי המסוגל לחולל פלאים. שמעו ששם ממצאים המצאות חקלאיות מהפכניות. אבל הם לא ידעו היכן היא רחובות. בגליל? ליד אילת? מתי היא נוסדה?

היא ליד כפר יבנה הערבי. ליד יבנה וזרנג'ה, הסברתי להם, בהיעזרי בשמות הערביים הישנים. הם לא ידעו איפה זה יבנה וזרנג'ה. סיפרתי להם כי רחובות נוסדה כמושבה לפני יותר משמונים שנה. "איך זה? אצלנו מדברים כל הזמן על יהודים שבאו לפני עשרים שנה בלבד וגירשו את הערבים?" שאלתי אותם כמה תושבים יש בישראל. אחד מהם — שלמד באוניברסיטה של דמשק — פסק: "שישה מיליון". ולא היה מוכן לרדת אפילו באחוז אחד.

האחרים היו נבוכים. שלושה מיליון, אר-

מבעד לחלונות הפתוחים נשמע הזימזום האופייני לבית-הספר, שהעיד כי הלימודים מתנהלים כסידורם. אבל ברגע שמכונתנו נעצרה בחצר, צצו עשרות ראשים סקרנים בפתחים.

מכל כיתה הופיע מורה. כפי שהסתבר מאוחר יותר, היתה זו פגישתם הראשונה עם אורח ישראלי. הם הזמינו אותי לחדר המורים.

רק שלושה מהם בני-הכפר עצמו. היתר באים מדי בוקר מחברון. שאלתי אחד מבני סמוע אם היה בכפר, ביום ההתקפה, ואיך זה היה.

"קמתי בבוקר מוקדם ושמעתי אנשים צועקים: יהודים באו! יהודים באו!" הוא סיפר. ראיתי טנקים ומשוריינים. עם הרבה חיילים, בתוך הכפר, על הדרך המקבילה לכביש הראשי. לא חשבתי הרבה, ורצתי להתחבא בתוך המערות."

סמוע בנוייה על גבעות הרריות, המנוקות בעשרות מערות. לכן, ברגע שהופיעו החיילים הישראליים, לא היה קשה לבני הכפר למצוא מחסה במיקלטים הטבעיים

לא וק הבתים ניבנו מחדש. גם דרך העפר הראשית בכפר נסללה, ועתה מתמתח כביש אספלט חדש, מקצה אחד של סמוע לקצהו. רחוב זה עובר ליד המיסגד הקטן אך הנאה (גם הוא שופץ), ולרגלי ההריסות של בית הכנסת עתיק היומין של אשתמוע ה"תניכית."

בכל שעות היום אפשר לראות ילדים מתרוצצים בצידו ה"כביש הזה, וקבוצות של גברים יושבות דרך קבע בשניים" שלושה ריכוזים, ל"רוב על שרפרפים."

שני אוטובוסים, השייכים לבני הכפר ו"המקשרים את סמוע עם חברון, עוברים ו"שבים לעיתים מזומנות ברחוב החדש, שניים אחרים עזבו עם פרוץ המלחמה לעמאן."

לפני פעולת-העונשין לא היה לרחוב זה שם. אבל עוד לפני שתמה סלילתו, העניקו לו התושבים שם כבוד, וכך הם קוראים לו גם עתה: רחוב אשכול. יען כי, לדעתם, ראש-ממשלת ישראל הוא שמימן את סלילתו. חנוכתו הרשמית של הכביש, בנוכחותו

אם תגיע לסמוע, אל תחפש את הריסות הבתים, שפוצצו בפעולת-העונשין המפורסמת של צה"ל, בנובמבר שעבר. לא תמצא כמעט זכר להריסות. אבל שים לב לבתים החדשים, הפזורים לאורכו ולרוחבו של הכפר. בתי-אבן יפים ומבוקרים.

אם קורא ערבית הינך, שים לב ללוחית החקוקה מעל לכניסה של כל בית. ב"לוחית זו נוהג בעל-הבית להודות לאללה ולבקש את חסותו על הבית ודייריו."

הוא גם מציין את תאריך בנייתו של הבית. תגלה, שכל הבתים החדשים נושאים את התאריך 1967. הם הוקמו על יסודות הבתים שנהרסו בפעולת-העונשין.

הכסף לשיקום ההריסות נתרם עלידי מ"מ שלת ירדן. המלך חוסיין עצמו הופיע בכפר, למחרת הפעולה, והבטיח לתושבים פיצויים מלאים על הנזק. התושבים יודעים אף לנקוב בסכומם הכולל: 13 מיליון לירות. אבל הם אינם מכירים טובה לחוסיין על כך. הם משוכנעים כי ישראל היא ששילמה

אמת שלום כהן

רחוב אשכול, סמוע

בעה, חמישה. איש לא ידע בדיוק. המספר הנכון הפחית אותם.

"עשיתי חשבון שבידן יש שני מיליון תושבים", הסביר אחד מהם. "ואמרתי ש"ישראל היא לפחות פי שתיים יותר גדולה". השפיעה עליהם העובדה, שבכל שעות היממה, בכל ימות השבוע, מלאים הכבישים חיילים ומטיילים.

★ ★ ★ המים והטרקטורים היהודיים

ישיחה חזרה לרחובות, ואז הבנתי למה סיבת התעניינותם העמוקה. "אנחנו יודעים, שבגלל השיטות המדעיות שלכם, דונם אדמה אצלכם נותן פי שתיים או שלוש יותר יבולים מדונם אצלנו. האם פירוש הדבר שיש מקום גם לקליטת הפליטים?"

החל ויכוח — בעיקר בינם לבין עצמם. אחד אמר: יכול להיות רק פתרון אחד — שכל מי שנולד מחוץ לפלסטין יוחזר לארץ-מוצאו.

שני ענה: זה לא יכול לחול על יהודי המזרח. כשם שזה לא יכול לחול על ערבים הגרים בפלסטין, שמוצאם מארצות ערביות אחרות.

שלישי הביע את דעתו: "אני בטוח, שאם יאפשרו ליהודים שבאו מאירופה או מאמריקה לחזור לארצותיהם — ישמחו לעשות זאת."

אבל אחד מהם, המבוגר שבהם, העיר: "איך אפשר לומר למישהו שבניו וכני בניו נולדו בארץ — שיעזבו ויחזרו לאירופה? זה לא מעשי."

"אם לא יצאו — איך יוכלו הפליטים לחזור לבתיהם ולאדמותיהם?" שאל משהו. בכיתה אינו מזכיר שמות, מפני שהם ביקשו זאת במפורש.

"שמענו שאדמה יכולה לתת יבול גדול פי שתיים ושלוש. למי שהיו מאה דונם יתנו שלוש או ארבעים, ועל היתר ישובו ה"יהודים", ענה המבוגר.

אחד מבני סמוע הוסיף: "לפני המלחמה היו לנו הרבה אדמות. השטח שלנו השתרע עד באר-שבץ. עכשיו יושבים שם ערבים (כלומר בדחים), שלא היה להם שום דבר. הם התעשרו. יש להם צאן וחיסה. כל זה הודות למים ולטרקטורים שהביאו להם ה"יהודים". והוא הוסיף: "למה שלא יתנו לנו לצאת לשם? שגם אנחנו נעבוד אתם ונתפרנס. היום אין עבודה בסמוע."

★ ★ ★ איזו אפשרות?

בר זה הוביל אותנו אל הנושא ה"עיקרי: מה יהיה בגדה? איך חושבת ישראל לפתור את בעיית השטחים שהיא כבשה?

בהמשך השיחה הזאת שמעתי, זו הפעם הראשונה בכל פגישותי בגדה המערבית,

שמתחת לבתיהם. עובדה, שאיש מבין 4500 תושבי הכפר לא נפגע — פרט לאשה זקנה, שלא יכלה לעזוב את ביתה.

"אבל החיילים לחמו. ואללה לחמו כמו אריות. ורקו את עצמם נגד הטאנקים, למחת בטוח", המשיך המורה. והוא הצביע מבצע לדלת הפתוחה, לעבר כתם כהה על האספלט של הכביש, ליד הכניסה לבית-הספר. "כאן טמנו הטנקים מארב לחיילים שבאו מחברון". אבל הוא לא היה מעוניין כל-כך לדבר על הפעולה הזאת. הוא — ויתר חבריו — היו מעוניינים הרבה יותר לדבר על ישראל. ובעיקר — לשמוע.

וכך נשכחו התלמידים, נשכחו מחוגי ה-

של המלך חוסיין, נועדה להתקיים ב-10 ביוני. היא לא התקיימה. יומיים לפני כן הופיע צה"ל, שכבש את כל הר חברון.

★ ★ ★ מחסה במערות

ירדתי בכביש החלול, המוביל אל בית הספר לבנים. זהו בית גדול, בנוי אבן, המוקף מיגרש-משחקים ופינות מוצלות. הוא ניבנה בימי המנדט.

כמו כל בתי-הספר של הר חברון, הוא נפתח בתחילת שנת הלימודים. כל המורים התייצבו לעבודה.

את החשבון הסופי. מסביר אחד הפרשנים המקומיים: "כל העולם יודע שלחוסיין היה הסכם עם ישראל, לשמור על הגבול שלה. והוא באמת עשה כמה שהוא יכול. עזר פיזאיון ועינה אותם. החרים נשק. אבל כשהפידאיון בכל זאת עברו את הגבול, החליטה ממשלת ישראל לתת לנו שיעור. לא לחוסיין — אלא לפלסטינאים. היא רצתה להזהיר אותנו: אם לא תישמעו למלך חוסיין, ואם לא תשמרו על השלום בגבולות — זה יהיה הסוף שלכם. לכן, מכיוון שלא התכוננה לפגוע במלך חוסיין, אלא להיסק, היא נתנה לו את הכסף הדרוש לשיקום הבתים שניפגעו בכפר, בזמן הפעולה."

הזה — האזרחים הישראליים הראשונים שעימם נפגשו מקרוב, פרט לתלמידים הבוחרים הפוקדים את הכפר. הלימודים החלו כסידורם, אך חלק מהתלמידים נעדרו, כי "להורים אין כסף לקנות בגדים נאותים."

מורי בית-הספר לבנים של סמוע, שמאחוריהם מצטופף פיס התלמידים ליד החלונות. מוקד הסקרנות: הופעת צוות העולם

פני מחנכי הדור